

اهمیت راهبردی چابهار در توسعه روابط ایران، هند و افغانستان

چابهار تنها بندر اقیانوسی ایران، یکی از نقاط کلیدی در حاشیه خلیج فارس و دریای عمان بوده و در کریدور شمال - جنوب جایگاه مهمی دارد. این بندر در مسیر ترانزیتی شرق - غرب قرار گرفته و فوریت‌های مختلف اقتصادی و جغرافیایی در زمینه ترانزیت و ترانشیب دارد.

این بندر به یک نقطه ارتباطی و حیاتی برای ارسال کالاهای هندی به افغانستان و فراتر از آن در آسیای مرکزی تبدیل شده است. دولت هند بودجه پیشنهادی خود در سال ۲۰۲۱-۲۰۲۰ برای توسعه بندر چابهار را حدود ۱۴ میلیون دلار اعلام کرد که نسبت به سال گذشته دو برابر افزایش یافته است.

افزایش بودجه بندر چابهار نشان‌دهنده تعهد هند برای توسعه این بندر و همچنین قاطعیت دهلی‌نو برای تبدیل آن به یک گزینه مناسب ارتباطی است. بندر چابهار به علت موقعیت استراتژیک و دستیابی به آب‌های آزاد بین‌المللی جایگاه ویژه‌ای در مبادلات تجاری کشورمان با سایر کشورهای منطقه دارد. این بندر به علت نزدیکی به کشورهای نظیر هند، افغانستان، پاکستان و آسیای میانه، از جایگاه ویژه‌ای در ترانزیت کالا به این کشورها برخوردار است.

بندر چابهار و اهمیت آن برای هندی‌ها

کارشناسان مسائل منطقه بر این باورند که بندر چابهار از نظر مبادلات اقتصادی برای هند اهمیت زیادی دارد و مهم‌ترین علت آن موقعیت راهبردی این بندر است. با ادامه اختلافات هند با کشورهای همسایه خود از جمله پاکستان و چین، این کشور تصمیم گرفته است تا یک مسیر جدید برای دسترسی به کشورهای غرب و آسیای مرکزی ایجاد کند. بندر چابهار دسترسی هند به افغانستان از طریق دریا آزاد را آسان می‌کند.

بندر چابهار ایران، رقیب بندر گوادر واقع در استان بلوچستان پاکستان به شمار می‌رود و از نگاه هندی‌ها تا حدی می‌تواند به موازنه دریایی با پاکستان در منطقه کمک کند. بندر گوادر که تقریباً ۴۰۰ کیلومتر از طریق خشکی و ۱۰۰ کیلومتر از مسیر دریا با بندر چابهار فاصله دارد، در همکاری مشترک پاکستان و چین ساخته شده و از آنجاکه این دو قدرت هسته‌ای رقبای اصلی هند در قاره آسیا به شمار می‌آیند، وجود چنین بندری در شمال دریای عمان و به فاصله اندکی از شهرهای مهم گوجرات و بمبئی در غرب هند نگرانی‌های جدی امنیتی و ژئوپلیتیکی برای دهلی ایجاد کرده است.

به لحاظ استراتژیک و از منظر رهبران دهلی‌نو، بندر چابهار به عنوان وزنه تعادلی برای تنظیم روابط سیاسی-امنیتی دو رقیب هسته‌ای جنوب آسیا، یعنی هند و پاکستان است. دسترسی هند به بندر چابهار نه تنها دهلی را قادر می‌سازد حضور نظامی پاکستان در دریای عمان و شمال اقیانوس هند را خنثی کرده و محاصره استراتژیک دو متحد رقیبش یعنی چین و پاکستان را بشکند، بلکه با دور زدن قلمرو سرزمینی پاکستان مسیری امن‌تر از طریق ایران به افغانستان برای آن می‌گشاید. با توجه به عضویت هند در کریدور بین‌المللی شمال-جنوب، این مسیر برای دهلی این امکان را فراهم می‌کند که به بازار کشورهای آسیای میانه مانند تاجیکستان و ترکمنستان و ازبکستان و ذخایر انرژی آن‌ها و نیز ترکیه، روسیه و در نهایت شمال اروپا دسترسی پیدا کند.

تحلیلگران بر این باورند که هند، به عنوان یکی از قدرت‌های نوظهور اقتصادی در جنوب آسیا با طرح استراتژی بلندمدت در راستای

توسعه بازارهای داخلی، دسترسی به بازار افغانستان و آسیای میانه و رقابت با چین و پاکستان، تلاش دارد با سرمایه‌گذاری در بندر چابهار، به نفوذ اقتصادی و سیاسی‌اش در منطقه بیافزاید و جایگزینی برای بندر گوادر، مسیر ترانزیتی چین و پاکستان ایجاد کند. چابهار، برای هند از اهمیت فوق‌العاده استراتژیک و حیاتی برخوردار است.

تمایل ایران برای راه‌اندازی بندر چابهار با توجه به منافع استراتژیک کشورمان قابل‌درک است. بخش اعظم سرمایه‌گذاری برای ساخت بندر چابهار از سوی دولت هند انجام می‌گیرد. تکمیل و بهره‌برداری با کمک سرمایه خارجی فشار اقتصادی چندانی به ایران وارد نمی‌کند.

بندر چابهار و مسیرهای ارتباطی منتهی به آن - به‌ویژه راه‌آهن چابهار-زاهدان با هزینه تخمینی یک میلیارد و ششصد میلیون دلار در استان سیستان و بلوچستان که دولت هند بخشی از سرمایه‌گذاری احداث آن را به عهده گرفته است به شکوفایی اقتصادی و رونق کسب‌وکار در کشورمان کمک می‌کند.

بندر چابهار همچنین می‌تواند به واسطه تقویت همکاری‌های نظامی میان ایران و هند قدرت تأثیرگذاری و چانه‌زنی تهران را در قبال تحولات افغانستان را افزایش دهد. هند به دنبال توسعه این بندر جنوبی ایران است. درواقع توسعه پروژه چابهار برای این کشور بسیار فراتر از افزایش مناسبات بازرگانی و صادرات به ایران اهمیت دارد، زیرا با بندر چابهار، هند نه فقط به ایران و افغانستان بلکه به آسیای مرکزی و چه‌بسا روزی به اروپا دسترسی پیدا خواهد داشت. سیاست خارجی عمل‌گرایانه و ضرورت توسعه اقتصادی، مواضع سه کشور افغانستان، هند و ایران را در مورد توسعه بندر چابهار به یکدیگر نزدیک کرده است.

نقش چابهار در توسعه روابط تهران- کابل

افغانستان سال‌ها صحنه رقابت‌های سیاسی و ژئوپلیتیکی هند، پاکستان، روسیه و آمریکا است و اتصال این کشور به دریای عمان و اقیانوس هند از راه بندر چابهار نقش ایران را در میدان اقتصادی و دیپلماسی منطقه تقویت می‌کند. بندر چابهار به‌عنوان مهم‌ترین بندر در مسیر ترانزیتی محور شرق ایران مطرح است. این بندر برای افغانستان اهمیت راهبردی دارد، زیرا افغانستان یک کشور محصور در خشکی است و برای رشد اقتصادی خود به دسترسی به آب‌های آزاد نیاز دارد.

این کشور می‌تواند با ترانزیت کالا در بندر چابهار زمینه رشد و شکوفایی اقتصاد خود را فراهم کند. بی‌شک بندر چابهار در توسعه مبادلات اقتصادی ایران و افغانستان تأثیر عمده‌ای دارد. با توجه به اینکه بیش از سه میلیون مهاجر افغانستانی در ایران زندگی می‌کنند توسعه مبادلات تجاری نیز باعث حل شدن مشکلات مهاجران شده و به تعمیق روابط دو ملت و کشور کمک شایانی می‌کند.

چابهار با توجه به موقعیت راهبردی در جهان و نزدیک بودنش به افغانستان بهترین مکان برای فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری برای تاجران افغانستان است. بطور مثال حمل کانتینرهای تاجران افغان از بندر کراچی تا قندهار ۱۸ ساعت زمان را دربر می‌گیرد. درحالی‌که این محموله‌ها از بندر چابهار ۱۲ ساعت زمان نیاز دارد، که از لحاظ فاصله، چابهار می‌تواند ارزان‌تر و امن‌تر نسبت به بندر کراچی برای افغانستان باشد. این موضوع بیانگر فرصت‌یابی آسان و راحت‌تر از بندر کراچی برای تاجران افغان خواهد بود. دو کشور باید تلاش بیشتری جهت سرمایه‌گذاری در این بندر برای توسعه اقتصادی انجام دهند.

درمجموع می‌توان گفت افغانستان به یک بندر و نفت نیاز دارد. ایران خواهان فروش نفت خود در شرایط تحریم است. هند می‌خواهد برای کالاهای خود در آسیای میانه بازار پیدا کند و نفت موردنیاز خود را نیز به راحتی تأمین کند. وابستگی‌های متقابل و انکارناپذیر سه کشور نکته‌ای ضرورت توسعه و رونق این بندر مهم در جنوب کشورمان را برجسته می‌سازد.

